

УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІГРАФІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІВАНА ФЕДОРОВА

50-річчя встановлення Радянської влади на Україні — величне свято українського народу, свято створення суверенної Радянської соціалістичної республіки, величезних соціалістичних перетворень, національного відродження, грандіозного розквіту економіки і культури.

Велика Жовтнева соціалістична революція створила умови і можливості розвитку національної культури і видавничої справи на Україні.

Український народ одержав газети, журнали, художню, наукову, технічну літературу, підручники для початкової, середньої і вищої школи рідною мовою.

Про величезний розвиток видавничої справи на Україні свідчать такі цифри.

В 1913 році на Україні видавалось 275 газет, з них тільки одна українською мовою. В тому ж році було видано 9976 тис. книг, з них 413 тис. українською мовою.

Зараз на Україні видається 2608 газет, з них 2200 українською мовою. В 1966 році 30 видавництв України випустили 7486 назв книг загальним тиражем 110 млн. примірників, з них 80 млн. українською мовою.

За 1918—1960 роки видано 119 тис. назв книг тиражем 2 мільярди 404 млн. примірників українською мовою.

У Львівській області видається три обласних і десятки районних, міських і багатотиражних газет. Найбільш поширена газета «Вільна Україна» має середньорічний разовий тираж 150 тис. примірників.

Діють газетне видавництво Львівського обкому КП України, книжкове видавництво «Каменяр», видавництво наукової літератури, підручників і учбових посібників Львівського Ордена Леніна державного університету ім. Івана Франка.

Тепер видавничу діяльність на Україні забезпечують 507 поліграфічних підприємств. Кожну хвилину на Україні виходить 209 примірників книг.

З перших днів Радянської влади на Україні партія і уряд дбали про те, щоб забезпечити видання творів класиків марксизму-ленінізму, класиків української літератури, найбільш видатних творів російської і світової літератури. Народ одержав можливість читати слово партії і ленінської правди рідною мовою.

Особливо бурхливий розвиток видавничої справи і поліграфії на Україні почався в 30-ті роки в зв'язку з завданнями розгорнутої технічної реконструкції і культурної революції в країні. Саме в ці роки почали створюватись нові великі поліграфічні підприємства, відбува-

лась реконструкція старих підприємств на новій технічній основі. Проте у вирішенні цих завдань найбільш складним і важливим питанням були кадри технічних спеціалістів.

В 1930 році в українській поліграфії працювало тільки 4 спеціалісти з вищою неспеціальною освітою.

Для підготовки інженерних кадрів поліграфії рішенням уряду в 1930 році в Харкові був створений Український поліграфічний інститут. На навчання прийшли досвідчені робітники-поліграфісти, комуністи і комсомольці, яких послали колективи поліграфічних підприємств.

Перший прийом в інститут був справді пролетарським. З загальної кількості прийнятих на I курс було: робітників і їхніх дітей 91%, селян-бідняків і середняків — 4,2%, батраків — 1,8%, службовців — 3%. Комуністи і комсомельці склали 77% загальної кількості студентів.

До початку Великої Вітчизняної війни інститут підготував близько 400 спеціалістів з вищою освітою — інженерів-технологів, інженерів-економістів, художників-конструкторів книги.

Це були спеціалісти, які очолили технічну реконструкцію і становлення поліграфії як індустрії, це були першовідкривачі — наукові працівники, які заклали наукові основи поліграфічної технології і техніки, організатори і керівники соціалістичних поліграфічних підприємств. Серед випускників довоєнного періоду розвитку інституту, які особливо багато зробили для зростання поліграфічної науки і поліграфічної промисловості, слід назвати перш за все доктора наук професора Московського поліграфічного інституту Л. А. Казаровицького, завідуючого кафедрою МПІ професора М. І. Синякова, голову ЦК профспілки працівників культури М. В. Пашкова, заступника голови Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР Ф. С. Савицького, нині покійного доцента кандидата економічних наук Б. Г. Куслицького, начальника Головополіграфпостачу Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР Ф. П. Азаренка, завідувачого кафедрою технології поліграфічного виробництва Українського поліграфічного інституту ім. Ів. Федорова, в. о. професора кандидата технічних наук Б. В. Коваленка.

До науково-педагогічної роботи в інституті були запрошені видатні спеціалісти-практики і професори та викладачі харківських вузів, у тому числі професор В. І. Касян — нині народний художник СРСР, академік Академії художеств СРСР.

В інституті до цього часу працюють перші викладачі, фундатори інституту — доцент кандидат економічних наук А. М. Левін та доцент кандидат хімічних наук Г. А. Львовський.

Молодий науково-педагогічний колектив інституту йшов незвіданими шляхами не тільки в галузі підготовки інженерів, а й створення основ поліграфічної науки. Разом з науковими працівниками створеного в ці ж роки Українського науково-дослідного інституту поліграфічної промисловості були розроблені оригінальні і цікаві роботи в галузі поліграфічної технології (головним чином формних процесів) і поліграфічних машин.

Професор Л. Г. Ліневич вперше провів дослідження плоскодрукарських машин, а К. В. Тір, нині професор доктор технічних наук, провів дослідження з механіки друкарського контакту і цим заклав основи теорії друкарських процесів і розрахунку друкарських машин.

Учбові приміщення були добре оснащені устаткуванням, студенти значну частину учбового часу працювали в лабораторіях. Друкована продукція, яка випускалась лабораторіями інституту, була зразком для поліграфічних підприємств міста Харкова.

Напад німецько-фашистських загарбників на нашу країну припинив на декілька років підготовку інженерно-технічних кадрів для поліграфії і розвиток наукової роботи.

Німецько-фашистські варвари повністю зруйнували і пограбували УПІ, УНДІПП, майже всі поліграфічні підприємства республіки. Наукові працівники і студенти інституту пішли в лави захисників Батьківщини. В лавах Червоної Армії перебували К. В. Тір, Б. В. Коваленко, В. К. Гіндлін, студенти Ю. П. Горелік, І. П. Білосус, О. В. Наконечний, М. М. Дрофа, П. І. Мазур і десятки інших.

В 1944 році на руїнах війни інститут відновив роботу в Харкові, але незабаром за рішенням Уряду Української РСР був переведений в старовинний Львів — місто першодрукаря Івана Федорова, місто, де почалось у 1574 році українське книгодрукування. У Львові по суті був створений новий інститут, який продовжував традиції Українського поліграфічного інституту харківського періоду. У 1945 році він випустив 7 інженерів-технологів і 5 інженерів-економістів.

Інститут відновив свою роботу в складі технологічного, редакційно-видавничого і інженерно-економічного факультетів. Науково-педагогічну роботу в інституті вели 41 викладач, у тому числі 10 кандидатів наук і доцентів. Порівнюючи з сучасними масштабами розвитку інституту — це мізерні цифри, але за ними криється велика самовіддана робота.

Колишній директор інституту доцент С. Ю. Келлер, завідуючий кафедрою художньої графіки доцент С. В. Воеца, завідуючий кафедрою хімії доцент І. І. Заболотний, завідуючий кафедрою економіки і організації поліграфічної промисловості — секретар партбюро інституту доцент Б. Г. Куслицький провели величезну роботу по організації учбової, ідейно-виховної і наукової роботи в інституті.

Відроджувана поліграфічна промисловість України створювалась на новій технічній основі і вимагала висококваліфікованих інженерних кадрів, обізнаних з новою технікою і технологією, здібних творців технічного прогресу. Особливо відчувалась необхідність в інженерах-механіках, які могли б не тільки освоїти нову техніку, а й творити її.

В 1947 році в інституті був організований механічний факультет з метою підготовки спеціалістів по поліграфічних машинах. Цей факультет перетворився в один з провідних факультетів в інституті, на ньому вирости талановиті конструктори, знавці поліграфічної техніки, талановиті науковці.

В 1949 році з нагоди 385-річчя російського книгодрукування і 375-річчя українського книгодрукування постановою Ради Міністрів СРСР інституту було присвоєно ім'я першодрукаря Івана Федорова і встановлена персональна стипендія імені Івана Федорова.

В 1945—1965 роках на Україні були реконструйовані, відновлені або заново збудовані великі поліграфічні підприємства республіканського значення — комбінат «Радянська Україна», фабрика кольорового друку, книжкова фабрика і фабрика «Жовтень» в Києві, фабрика імені М. В. Фрунзе і офсетна фабрика в Харкові, десятки обласних і сотні міських та районних друкарень. Вони потребували все більше і більше висококваліфікованих кадрів.

Підготовка спеціалістів в інституті набула широкого розмаху.

З 1945 по 1967 рік включно інститут підготував 3782 спеціалісти, з них інженерів-технологів — 1571, інженерів-механіків — 877, інженерів-економістів — 611, художників-графіків і художньо-технічних редакторів — 465, редакторів літератури — 258.

Забезпечуючи кадрами вищої кваліфікації поліграфічні підприємства, заводи поліграфічного машинобудування і видавництва України, інститут направляв значну частину випускників у братні республіки.

З загального числа направлених на роботу молодих спеціалістів, що закінчили стаціонар, 48% одержала Україна, 32% — Російська Федерація і 20% — інші союзні республіки.

Таким чином, понад 50% випускників інституту направлено на роботу в інші республіки.

Вихованці інституту сприяли становленню і розвитку поліграфії і видавничій справі в Білорусії, Казахстані, Узбекистані, Таджикистані, Туркменії, Киргизії, Молдавії, Латвії, краях і областях Російської Федерації. Це є одним з проявів дружби і взаємодопомоги народів нашої великої багатонаціональної держави.

Завдяки діяльності інституту на поліграфічних підприємствах і у видавництвах України повністю вирішена проблема кадрів вищої кваліфікації. В системі Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР на 1 січня 1967 року працювало 5824 спеціалісти з вищою освітою, що складає майже 12% від загального числа працюючих, з них інженерів-технологів поліграфічного виробництва — 668, інженерів-економістів — 209, інженерів-механіків — 123, журналістів-редакторів — 1167. Крім того, на підприємствах української поліграфії працює 3123 спеціалісти з середньою спеціальною освітою, з них техніків-технологів по формних, друкарських і палітурно-брошурувальних процесах — 1071, техніків-механіків — 145.

Спеціалісти з вищою і середньою спеціальною освітою складають в системі Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР майже 20% від загального числа працюючих.

На республіканських і обласних поліграфічних підприємствах працюють 836 чол. з вищою і 874 з середньою спеціальною освітою.

Проводячи ленінську національну політику, Партія і Радянський уряд забезпечили на Україні створення національних кадрів поліграфії і видавничій справі. В системі Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР працює 3393 чол. українців з вищою освітою, що складає 70% спеціалістів вищої кваліфікації.

За останні роки Український поліграфічний інститут ім. Івана Федорова перетворився у великий за масштабами вищий навчальний заклад. Він веде підготовку спеціалістів на трьох факультетах стаціонару — технологічному, механічному, інженерно-економічному по поліграфічній технології, графіці, поліграфічних машинах, автоматизації і комплексній механізації виробництва, економіці і організації поліграфічної промисловості.

Крім того, у Львові здійснюють підготовку спеціалістів заочний і загальнотехнічний факультети. На загальнотехнічному факультеті по вечірній і заочній системі здійснюється підготовка на I—III курсах з основних груп технічних спеціальностей, ведеться підготовка інженерів з спеціальності технологія машинобудування, металорізальні верстати і інструменти. Уже десять років працює Київський вечірній факультет інституту. На ньому вчать працівники поліграфічних підприємств і видавництв м. Києва.

За останні роки розгорнув свою роботу Хмельницький загальнотехнічний факультет, перетворений в 1965 році у філіал інституту. Тут діють механічний факультет, що здійснює підготовку за спеціальностями технологія машинобудування, верстати і інструменти та устаткування і технологія зварювального виробництва на стаціонарі і на вечірньому відділі, а також загальнотехнічний факультет з вечірньою і заочною формою навчання.

Хмельницькі обком і міськком КП України, обласна і міська Ради депутатів трудящих забезпечили філіал двома добре обладнаними навчальними корпусами*.

Значно зріс кількісно і якісно професорсько-викладацький склад. Науково-педагогічну роботу в інституті ведуть понад 200 чол., з них 3 професори — доктори наук і 65 кандидатів наук та доцентів. За післявоєнний час 4 чол. захистили докторські і понад 40 чол. кандидатські

* Хмельницький філіал інституту з 1/X-1967 р. перетворений у самостійний вищий навчальний заклад — Хмельницький технологічний інститут побутового обслуговування.

дисертації, 6 чол. затверджені ВАКом у вченому званні без захисту дисертацій.

Порівнюючи з 1945/46 учбовим роком, першим роком діяльності інституту у Львові, загальна кількість науково-педагогічних працівників зростає в 5 разів, а кількість викладачів, що мають наукові ступені і звання, майже в 7 разів.

Таке зростання свідчить, що за останні 10—15 років в інституті широко розгорнулись наукові дослідження, створене наукове обличчя колективу.

Кафедри, особливо профілюючи, ведуть важливі наукові дослідження з техніки і технології поліграфічного виробництва. Колектив кафедри поліграфічних машин під керівництвом професора доктора технічних наук К. В. Тіра досяг значних успіхів у дослідженнях: з динаміки і синтезу механізмів циклових машин, принципів зрівноваження сил інерції в поліграфічних машинах, роботи фарбових апаратів друкарських машин; створив ряд нових оригінальних конструкцій поліграфічних машин, успішно продовжує дослідження з механіки друкарського контакту.

Проведені експериментальні дослідження на створених кафедрою стендах показали можливість повного зрівноважування сил інерції в циклових механізмах, що дає можливість значно підвищити продуктивність і якість роботи поліграфічних машин. В найближчий час при кафедрі почне діяти галузева лабораторія Міністерства машинобудування для легкої, харчової промисловості та побутових приладів, по динаміці циклових машин. Професор К. В. Тір створив монографії «Табличний метод розрахунку кулачкових механізмів» і «Механіка поліграфічних машин-автоматів», які стали важливими учбовими посібниками для конструкторів циклових машин.

Кафедра технології поліграфічного виробництва під керівництвом в. о. професора Б. В. Коваленка провела роботи по автоматичному градаційному маскуванню, створенню двошарових фототехнічних плівок і контактних растрів, вдосконаленню механізації і автоматизації виготовлення гальванопластичних форм високого друку.

Ці роботи застосовані на поліграфічних підприємствах Москви, Ленінграда, Києва, Харкова, Мінська, Львова.

В останні роки кафедра успішно веде дослідження по створенню гнучких фотополімерних друкарських форм. Успіх роботи значною мірою пояснюється тим, що дослідження ведуться комплексно, з участю кафедр хімії (доценти Є. Д. Ніколайчук і В. Д. Снігур), фізики (доцент Д. Д. Лазебник), поліграфічних машин (доцент Г. Д. Толстой). До участі в цій важливій роботі залучені студенти старших курсів і дипломанти. Уже створені фотополімерні форми розміру газети «Правда».

Експериментальні дослідження створених форм у виробничих умовах показали їх високі друкарсько-технічні властивості і тиражостійкість, можливість значного скорочення приправки.

Кафедра економіки і організації поліграфічної промисловості, яку тепер очолює молодий вчений, випускник інституту післявоєнного періоду доцент Ю. О. Барнич, провела роботи по дослідженню організації і економічної ефективності потокового виробництва в палітурно-брошурувальних цехах, плануванню і раціональному використанню оборотних коштів, економіці видавничої справи, економічній ефективності капіталовкладень і нової техніки, технології та механізації і автоматизації, вдосконаленню обліку на поліграфічних підприємствах.

Тепер кафедра зосереджує увагу на питаннях наукової організації праці.

Молода кафедра технології матеріалів і поліграфічного машинобудування під керівництвом Ю. С. Віксмана і за допомогою Міністерства верстатобудівної і інструментальної промисловості СРСР створила

сучасну галузеву лабораторію алмазного інструменту. Створені лабораторією нові конструкції алмазного інструменту, які мають набагато більшу стійкість і продуктивність, ніж до цього існуючі методи автоматичного об'єктивного контролю алмазного інструменту, алмазне хонінгування успішно застосовуються на багатьох підприємствах Головабразивалмазу Міністерства верстатобудівної і інструментальної промисловості СРСР і в інших галузях промисловості.

Кафедра деталей машин успішно розгорнула розпочаті покійним кандидатом технічних наук Н. А. Рабіновичем роботи по холодній накатці дрібномодульних зубчастих коліс. Методи і автомат, розроблені на кафедрі, успішно застосовуються на приладобудівних заводах.

Кафедра художнього оформлення і ілюстрації книги, на якій в свій час працювали відомі митці народний художник СРСР В. І. Касіян і народний художник УРСР О. Л. Кульчицька, за післявоєнні роки створила і видала альбоми, які дістали високу оцінку і стали бібліографічною рідкістю: «Іван Федоров» (С. В. Воєца, О. Л. Кульчицька, В. Л. Бунов, В. Ф. Форостецький), «Дружба російського і українського народів у творах образотворчого мистецтва» (С. В. Воєца, Ю. Я. Гапон, В. Л. Бунов), «Іван Франко» (В. Л. Бунов, Ю. Я. Гапон), альбом кольорових ліногравюр О. Л. Кульчицької «Краса і багатства Радянської України». Тепер кафедра успішно веде дослідження з історії оформлення та ілюстрації видань «Кобзаря» та української радянської книги (О. О. Овдієнко).

Кафедра марксизму-ленінізму під керівництвом доцента О. М. Крикуненка проводить цікаві дослідження з історії російсько-українських зв'язків передової економічної думки XIX і початку XX ст. (доцент В. Л. Миронов), розвитку соціалістичних виробничих відносин, економічних закономірностей переростання соціалістичної праці в комуністичну (доцент В. В. Засанський), історії революційної боротьби КПЗУ (доцент М. Й. Зільберман), ленінських принципів виховання кадрів (доцент В. М. Дриль).

Кафедри вищої математики і деталей машин (доценти Б. Л. Лозовий, Л. С. Парасюк, В. М. Гембара, В. І. Яковлева) успішно працюють у галузі теорії пружності і прикладної математики.

Останнім часом розгортається цікава наукова робота на кафедрі теорії і практики редагування під керівництвом професора доктора філологічних наук С. М. Шаховського з історії української критики і публіцистики.

Працівник цієї кафедри О. В. Молодчиков опублікував ряд цікавих праць з історії радянської книговидавничої справи, а кандидат філологічних наук М. Д. Феллер — з історії виникнення і розвитку чоліграфічної і видавничої термінології, теорії літературного редагування.

Кафедри інституту створили і видали десятки учбових посібників і методичних розробок.

Учбові посібники і підручники, створені професором К. В. Тіром, доцентами А. М. Левіним, Б. Г. Куслицьким, В. К. Гіндліним, Ю. С. Віксманом, видані центральними видавництвами.

В найближчий час вийдуть з друку і готуються до видання підручники і учбові посібники професора К. В. Тіра, доцентів Ю. С. Віксмана, Г. Д. Толстого, Я. І. Чехмана, І. М. Чижевського, Р. М. Машталіра.

Велику роботу по створенню учбових посібників і підручників провела кафедра нарисної геометрії і машинобудівного креслення під керівництвом доцента В. М. Коха.

За післявоєнний час колектив інституту виростив талановитих науковців, педагогів і організаторів учбового процесу Г. Д. Толстого, О. М. Полюдова, С. М. Ганжурова, Я. І. Чехмана, Ю. П. Яхимовича, М. С. Мілованова, Ю. О. Барнича, Р. М. Машталіра.

На шести кафедрах ведеться підготовка аспірантів. Широкого розмаху набула студентська наукова робота. Майже третя частина студентів III—IV курсів бере участь у наукових дослідженнях кафедр, а 70% дипломних проектів виконується на базі студентської наукової роботи.

На протязі декількох років успішну роботу по підвищенню кваліфікації працівників поліграфії і видавництва ведуть 10-місячні заочні курси (завідуючий Б. О. Ворохобін). Сотні працівників щорічно виконують творчі роботи, слухають лекції про найновіші досягнення науки і техніки, технічний прогрес в поліграфії. Університет технічного прогресу забезпечує систематичне підвищення кваліфікації інженерно-технічних працівників львівських поліграфічних підприємств.

Справжньою гордістю інституту є його випускники, які очолюють поліграфічну промисловість і поліграфічні підприємства в Києві, Харкові, Алма-Аті, Пермі, Ризі, Мінську, Саратові, Куйбишеві, в республіках і областях Союзу РСР. На багатьох заводах поліграфічного машинобудування, в УНДІППі, Київському філіалі ВНДІППу основна частина керівного і творчого складу — випускники інституту.

Творчі пошуки інженерів-випускників інституту стали постійною частиною їхньої праці.

Технічна творчість і справжнє новаторство директора Харківської фабрики ім. Фрунзе І. М. Сиваша, головного інженера Київської книжкової фабрики В. Г. Литвина, головного інженера фабрики «Жовтень» М. І. Плаксіної широко відомі всій поліграфічній громадськості.

Велику роботу по вдосконаленню технології газетно-журнального виробництва проводять понад 80 випускників інституту на комбінаті «Радянська Україна» під керівництвом головного інженера І. П. Білоуса. Майже 30 випускників інституту комбінату «Волжская Коммуна» під керівництвом директора В. І. Кучиніна забезпечили освоєння проектних потужностей в короткі строки.

В організації навчальної і наукової роботи, підготовці науково-педагогічних кадрів Український поліграфічний інститут завжди співробітничав і розвивав творчу дружбу з Московським поліграфічним інститутом, відчував допомогу його провідних наукових працівників — члена-кореспондента АН СРСР О. О. Сидорова, професорів Д. П. Гатієва, Л. Б. Петрокаса, Б. М. Мордовіна, М. І. Синякова, Л. А. Казаровицького, П. А. Попрядухіна, О. М. Каратигіна, доцентів О. О. Тюріна, П. Я. Розенфельда, Д. Ю. Климова, Е. В. Нікольської, Б. С. Горбачевського, Л. М. Хейфеца, М. Г. Морозєва.

З кожним роком поліпшуються підготовка спеціалістів, їх науковий рівень, ідейно-політичний гарт. В інституті створений перспективний план ідейно-виховної роботи. Студенти беруть участь у кафедральних наукових дослідженнях, в суспільно-політичній роботі. Щорічно студентський цілінний будівельний загін показує високі зразки дисципліни, сумлінності і трудового героїзму, проводить велику суспільно-політичну і культурно-масову роботу серед населення. В 1966 році загін «Ватра-66», який працював на будівництві в Айдарлінському радгоспі Кустанайської області, зайняв перше місце серед усіх вузів. В 1967 році ватрівці були занесені в Книгу Пошани Комсомолу України.

В ювілейному році студенти сформуливали три будівельних загони, два з них працювали в Перемишлянському і Сколівському районах Львівської області.

Комсомольська організація інституту є справжньою школою комуністичного виховання.

Весь колектив інституту під керівництвом партійної організації з великим піднесенням зустрів 50-річчя Жовтня.

В кінці травня 1967 року в інституті була проведена республіканська науково-технічна конференція «Поліграфічна промисловість і ви-

давнича справа на Україні». В ній взяли участь представники Комітетів по пресі, поліграфічних підприємств і видавництв союзних республік, працівники АН УРСР, поліграфічного машинобудування, МПІ, ВНДІППу, УНДІППу, НДПоліграфмашу, Київського філіалу ВНДІППу. Конференція підсумувала великі досягнення поліграфії і видавничої справи в країні, в тому числі на Україні, накреслила перспективи розвитку. Конференція пройшла на високому організаційному і науково-технічному рівні, викликала широкий обмін думок її учасників.

Дальший розвиток видавничої справи, поліграфії і поліграфічного машинобудування вимагає поліпшення якості підготовки інженерних кадрів, видавничих працівників, більш широкого розгортання науково-дослідної роботи, відповідно до рівня сучасної науково-технічної революції, розширення матеріально-технічної бази.

Колектив інституту докладе всіх зусиль, щоб забезпечити підготовку висококваліфікованих, ідейно-загартованих спеціалістів і сподівається, що за допомогою МВССО УРСР, Комітетів по пресі при Радах Міністрів СРСР і УРСР, львівських обласних і міських організацій будуть створені всі умови для успішної навчальної, наукової і ідейно-виховної роботи.

V. G. SHPIZA

THE UKRAINIAN INSTITUTE OF PRINTING ARTS AFTER THE NAME OF IVAN FEDOROV

Summary

The article tells about the history of the institute, its role at the preparing of cadres for home polygraphy, and in the development of polygraphic science.
